

Painetun *Musiikki*-lehden vuodet 1971–2018

————— Tuire Ranta-Meyer, Milla Tiainen ja Laura Wahlfors

Kun *Musiikki*-lehti ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1971, sen tavoitteena oli ”ei ainoastaan heijastella ympäristöään, vaan myös luoda, herätellä ja rohkaista uusia ajatuksia, näkökohtia ja katsantoja – ja kukaties tuoda uutta mielekkyyttäkin” musiikista keskustelemiseen. Lehden perustamisen taustalla olivat myös musiikkiin liittyvä tiedonvälityksen puute sekä tarve saada julkinen keskustelukanava ”siihenastisen informaation valtavyöhykseen, huhun ja korridorikeskustelun” rinnalle, kuten ensimmäinen päätoimittaja Ilkka Oramo (1971) asian ilmaisi. Mitään erityistä ideologista lähtökohtaa lehti ei pääkirjoituksen mukaan halunnut ottaa ohjenuorakseen, ellei sitten sitä, että ”kaikki mikä tässä ajassa liikkuu pääsisi vapaasti ilmoille”.

Musiikin edeltäjänä oli 1958–1969 toiminut Suomen Säveltaiteilijain Liiton ja Suomen musiikkitieteellisen seuran yhdessä julkaisema *Suomen Musiikin Vuosikirja*. Sen harva ilmestymistiheys koettiin kuitenkin esteeksi aktiivisemmalle alan vuorovaikutukselle. Vaikka *Musiikin* toimittamisesta ja julkaisemisesta ottikin vastuun yksinomaan musiikkitieteellinen seura, kytkös suomalaisiin säveltäjiin säilyi lehdessä alkuvuosina vahvana.¹ Nykyään ani harva säveltäjä kirjoittaa *Musiikkiin*, kun taas alkuvuosina heitä oli kirjoittajissa huomattava määrä. Ensimmäinen vuosikerta sisälsi pääartikkeleita, katsauksia, kirja-arvioita ja keskusteluita. Nykyiseen verrattuna mukana oli monia sisältöluokkia, joita ei tämän päivän lehdessä enää tapaa: sävellysuutuuksia (myöhemmin nimellä ”Sävellysvuosi”), äänilevyarvosteluja ja -esittelyitä sekä hyvinkin laaja Säveltäjiä ja sävellyksiä -osio.

Myöhemmin 1970-luvun loppupuolella lehdessä ryhdyttiin julkaisemaan myös koostetta hyväksytyistä opinäytetöistä (nimellä ”Musiikkitiedettä”). 1990-luvulla julkaistiin myös *Im memoriam* -kirjoituksia esimerkiksi 1993 Erik Tawaststjernasta (Tomi Mäkelä), 1996 Erkki Ala-Könnistä (Timo Leisiö) ja Joonas Kokkosesta (Erkki Salmenhaara) sekä 1997 Seppo Heikinheimosta (Veijo Murtomäki) ja Einari Marviasta (Erkki Salmenhaara). Tämä hieno tapa on sittemmin jäänyt harmillisesti syrjään: esimerkiksi *Musiikin* kaksi menneiden aikojen tu-

¹ Monet 1910-luvun säveltäjät, mm. Leevi Madetoja, Erkki Melartin, Erik Furuholm, Otto Kotilainen, Toivo Kuula, Oskar Merikanto, Selim Palmgren ja ainakin muodollisesti Jean Sibelius olivat Säveltaiteilijain Liiton perustamisen (1917) taustalla. Kun Suomen Säveltäjät ry. perustettiin 1945, se lohkaisi huomattavan osan aktiivisista säveltaiteilijoiden jäsenistä. (Ks. Rajamaa, Lassi. 1967. ”Suomen Säveltaiteilijain Liiton alkuvaiheet ja piirteitä sen toiminnasta” teoksessa *Suomen Musiikin Vuosikirja* 1966–1967. Toim. Veikko Helasvuo. Helsinki: Otava, 15–67.)

kipylvästä, päätoimittaja, toimitusneuvoston pitkäaikainen jäsen Erkki Salmenhaara tai toimitussihteeri Anja Kosonen-Fantapié (ent. Salmenhaara) olisivat ansainneet muistosanat elämäntyöstään musiikkitieteen ja siitä kirjoittamisen parissa.

Vuosikerran 1971 kirjoittajalistaa koristavat mitä runsaimmin miesten nimet. Kaikkien Joonaksien, Kalevien, Erikeiden, Erkkien, Eerojen, Ilkkojen ja Ilpojen, Heikkien, Hannujen, Mattien, Karien, Jukkien, Per Henrikien, Philipien, Petrien, Auliksien ja Anteroiden joukkoon paratiisiin on mahtunut vain yksi Eeva (Hirvensalo) äänilevyesittelyllään ”Arkistojen aarteita”. Anja Salmenhaara toimi jo lehden numeroiden 2–4 toimitussihteerinä ja kokosi numeroon 3 Joonas Kokosen teosluettelon. Hän on myös suomentanut huomattavan paljon tekstejä *Musiikkiin*. Esimerkiksi Erik Wahlströmin artikkeleita ei jostain syystä julkaistu lehdessä ruotsiksi, vaan ne ilmestyivät suomeksi käännettyinä.

Musiikki-lehden ensimmäisen viiden vuoden perusteella naisten osuus musiikkitieteessä oli marginaalinen. Ensimmäisenä naisena pääartikkelin sai julkaisuksi Kati Hämäläinen vuonna 1975. Hämäläistä seurasivat omilla artikkeleillaan Pirkko Moisala (ent. Lahtinen) vuonna 1976 ja Anneli Arho vuonna 1979. Helena Tyrväinen on kirjoittanut vuoden 1975 viimeisessä numerossa sävellysesittelyn Einujuhani Rautavaaran huilukonsertosta. Edellä kuvatusta poiketen Philip Donnerin sekä Pirkko ja Matti Lahtisen toimittama lehden 1976 kaksoisnumero 1–2 (”Aktiivinen musiikkiharrastus suomalaisessa maalaiskunnassa. Raportti etnomusikologisesta kenttätutkimuksesta”) kuitenkin sisälsi useiden projektiin osallistuneiden naisopiskelijoiden kontribuutioita (esimerkiksi Riitta Savolainen, Kirsi Partanen, Tuula Hietanen, Marja-Leena Marjamäki, Marja-Terttu Kivirinta, Irma Rinne).

Vaikka kyseinen numero oli ensimmäinen kattavampi esitys esiin murtautuvasta tutkimussuunnasta, etnomusikologiasta (kokonaisen koulutusohjelman rakentamisesta Helsingin yliopistoon, toteutuneesta kenttätutkimusprojektista sekä sen metodologiasta), on *Musiikin* linjassa havaittavissa lehden tavoitteeksikin nostettu moniarvoisuus aina ensimmäisistä vuosikerroista lähtien. Jo 1971 pääartikkeleita kirjoitettiin musiikin terapeuttisista ulottuvuuksista (Petri Lehiäinen), afrikkalaisista muusikoista ja yhteiskunnasta (Philip Donner), suomalaisesta tangosta (Markku Nurminen), viritysjärjestelmistä (Seppo Mustonen) ja muinaiskreikkalaisen vokaalimusiikin tekstinkäsittelystä (Erik Wahlström). Koko vuosikerta 1974 ilmestyi yhtenä niteenä: Timo Leisiön käännöksenä Erich M. von Hornbostelin ja Curt Sachs'n tutkimuksesta *Systematik der Musikinstrumente. Ein Versuch* (1914) (”Soitinten luokitusjärjestelmä”), jota täydensi hänen oma katsauksensa soitintutkimukseen.

Teemanumerot ovat olleet aina leimallisia *Musiikille*. Myös niiden aihekirjo on vaikuttava monipuolisuudessaan. Viimeisten 15 vuoden aikana on ilmestynyt laajoja erikoisnumeroita esimerkiksi musiikkiteknologiasta (2005), muusikkoustudkimuksesta (2008), fenomenologisesta musiikintutkimuksesta (2008), musiikin ja yhteiskunnan suhteista (2016) sekä tasa-arvosta (2018). Vuonna 2011 ilmestyi suomalaisen musiikintutkimuksen ja Suomen musiikkitieteellisen seuran satavuotisjuhlanumero (3–4/2010) Markus Mantereen

toimittamana. Säveltäjiä ja heidän merkkipäiviään on huomioitu ansiokkailla teemanumeroilla, esimerkiksi Väinö Raitiota vuonna 2005, Sibeliusta 1999 ja 2011, Melartinia 2000 ja 2015 sekä Armas Launista 2014. *Musiikin* numerossa 3–4/2015 tarkasteltiin kotimaisen musiikintutkimuksen monimuotoisuutta alkaen musiikin prosessuaalisuudesta, 1300-luvun musiikinteorian kehityshistoriasta ja Magnus Lindbergin laajoista orkesteriteoksista ja päätyen eheyttäviin musiikkimuistoihin, 1800-luvun suomalaiseen virsikirjaan sekä turkulaiseen orkesterihistoriaan.

Vuoden 1989 poikkeuksellisesti ruotsin-, englannin- ja saksankielinen vuosikerta saatiin koottua yksiin kansiin pohjoismaisten musiikintutkijoiden vuoden 1988 konferenssiesitelmistä. Vuonna 1992 lehden ensimmäinen numero puolestaan koostui kokonaisuudessaan Mikko Heiniön taidemusiikin tutkimuksen kontekstualisoimiseen liittyvästä, metodologiaa ja käsitteitä jäsentävästä artikkelista. Kognitiivisen musiikintutkimuksen kaksoisnumero ilmestyi 1993 Pirkko Moisanan toimittamana ja suomalainen kirkkomusiikin tutkimus oli valokeilassa 1996. ”Musiikin sanaton kosketus” oli otsikkona Anne Kauppalan (ent. Sivuoja-Gunaratnam) päätoimittamassa vuoden 1998 viimeisessä numerossa, jossa käsiteltiin musiikin merkityksiä psykoanalyttisessa viitekehksessä.

”Lehden toimituksellisten resurssien vähydestä johtunut valitettava viivästyminen on vähitellen saatu kurotuksi umpeen, ja toimitus uskoo, että *Musiikki* ilmestyy ensi vuonna jälleen vuosiakataulunsa mukaisesti”, kirjoitti Kari Kurkela jo 1977 lehden toimitussihteerin roolissa. Täsmälleen sama tilanne on koskenut viime vuosia. Päätoimittajien tavoitteena on ollut kiriä kiinni pahasti viivästynyt julkaisuaikataulu, mihin myös lehden toimitusneuvosto on vahvasti kannustanut. Siksi *Musiikin* monet viimeaikaiset numerot ovat olleet ohuita sisältäen pari kertaa vain yhden vertaisarvioidun artikkelin.

On yhtäältä tosiasia, että kotimaisilla kielillä julkaisevaan *Musiikkiin* on tarjottu viime vuosien ajan melko vähän artikkeleita. Toisaalta refereekierrokset ja vertaisarvioitsijoiden edellyttämät muokkaukset ovat saattaneet viivästyttää julkaisemista merkittävän ja joskus kohtuuttomankin paljon – myös kirjoittajien itsensä kannalta. Siksi *Musiikissa* on viime vuosina julkaistu suppeita numeroita sen sijaan, että olisi jääty odottamaan lisää tekstejä, mikä olisi jälleen viivästyttänyt lehden ilmestymistä. Myöskään ehdotettu ratkaisu, että hypättäisiin numeroinnissa yhden kokonaisen vuoden yli, ei tuntunut kunniakkaalta. Nyt lehti kuitenkin alkaa olla aikataulussa!

Musiikki ei karsi artikkeleita aiheiden perusteella. Monipuoliset teemanumerot vierailevine toimittajineen ovat niin ikään keino taata aiheiden ja käsitteilytapojen laaja kirjo. Ideoita lehden kehittämiseksi ja teemanumeroiden aiheiksi kuunnellaan aina mieluusti: aktiivisia toimijoita tai vierailevia teematoimittajia ei lehden piirissä ole yhtään liikaa. Musiikkitieteellisen seuran hallitus toimii lehden toimitusneuvostona, joten on monta tapaa ja tietä tuoda lehteä koskevia näkemyksiään ja kehitysehdotuksiaan esiin. Tähän rohkaisemmekin lämpimästi kaikkia *Musiikin* lukijoita ja suomalaisen musiikintutkimuksen kentän toimijoita!

Tämä kaksoisnumero sisältää lähinnä suomalaiseseen ja pohjoismaiseen musiikin historiaan liittyviä artikkeleita ja arvioita. Janne Palkisto valottaa mikrohistoriallisesta perspektiivistä innoitusta saaneessa Bernhard Crusell -artikkelissaan nuoren muusikon vuotta 1798. Aiemmin hyödyntämättömien primaarilähteiden, omaelämäkertojen, sanomalehtiaineiston sekä tähänastisen tutkimuksen avulla artikkelissa kuljetaan Crusellin mukana opintomatalla, jonka tämä teki kyseisenä kesänä Berliiniin. Ajankohdan arvostetun klarinetistin ja soittimen virtuoosisuuden kehittäjän Franz Tauschin opissa Crusell kehitti soittotekniikkaansa, mikä edesauttoi hänen vahvaa asemaansa tunnettuna solistina ja myöhemmin säveltäjänä opintomatkan jälkeen. Palkisto tarjoaa uutta tietoa myös Crusellin Berliinissä ja Hampurissa pitämistä konserteista ja niiden menestyksestä sekä Crusellin suhteesta tulevaan vaimoonsa Anna Klemmingiin.

Ulla-Britta Broman-Kanasen oopperatutkimukseen kohdistuva intressi on löytänyt jälleen mainion kohteen. Valokeilassa on Georges Bizet'n oopperan *Carmen* neljä varhaista pohjoismaista esitystä 1800-luvun lopulla. "Carmen i Ultima Thule" -otsikoidussa artikkelissa osoitetaan, miten teoksen esitysjankohdanta Skandinaviassa ja Suomessa oli käynnissä taiteiden paradigman muutos. Kyseinen muutos ilmeni julkisena väittelynä, johon osallistuivat yhtäältä konservatiivista esteettistä idealismia puolustavat tahot. Väittelyn toinen osapuoli tai leiri taas muodostui keskustelijoista, jotka puolustivat taiteen uusia ilmiöitä ja tyyliuuntia, kuten realismia ja naturalismia. Modernin naisen rooli taiteessa oli tämän ajankohtaisen debatin keskiössä. Kun *Carmenin* nimikkohahmo ei taipunut oopperan perinteisen uhrautuvan naiskuvan edustajaksi, kriitikot Pohjoismaissa määrittelivät hänet yksimielisesti ja -sävyisesti *femme fataleksi*.

Kaksoisnumeron jälkimmäisen osan, ikään kuin lehden numeron 4, muodostaa referoitujen artikkeleiden osalta Juhani Alesaron tavanomaista laajempi musiikkianalyttinen tutkimus "Erkki Melartinin 5. sinfonian finaaliuuga: taidonnäyte ja sen analyysit". Se on tärkeä lenkki uudemman Melartin-tutkimuksen ketjussa ja odotettu täydennys Sakari Ylivuoren (2015) *Musiikissa* julkaistulle artikkelille "Voima, ääriviivat ja sinfoninen ykseys: Melartinin viides sinfonia, 'Sinfonia brevis', op. 90". Tätä sinfoniaa on pidetty Melartinin arkkitehtonisimpana sävellyksenä ja sen finaalin vaativaa nelinkertaista kontrapunkkia osoitukseksi säveltäjän vankasta ammattitaidosta. Alesaron artikkeli on samalla eräänlainen tarkentava ja näkökulmaa laajentava kommentaari teoksen anonyymiin analyysiin, joka ilmestyi eripainoksena vuonna 1916 Melartinin 5. sinfonian kantaesityksen aikoihin.

Ilahduttavasti myös keskustelu Suomessa tehtävän musiikintutkimuksen julkaisukielestä jatkuu tässä lehdessä. Siihen osallistuvat Tieteellisten Seurojen Valtuuskunnan toiminnanjohtaja Lea Ryyänen-Karjalainen ja Suomen musiikkiteollisuuden seuran puheenjohtaja Markus Mantere. Tuire Ranta-Meyer on laatinut arvion vuonna 2017 ilmestyneestä antologiasta *Tracing Operatic Performances in the Long Nineteenth Century* ja yhdistänyt siihen Helsingissä aina 3.3.2019 saakka avoinna olevan "Tunteet estradilla" -näyttelyn tarjoamia merkityksiä.

* * *

Pidät nyt kädessäsi kunniakkaan lehtemme viimeistä painettua numeroa. On uudistuttava ja tehtävä muutoksia, kun tavat lukea, oppia, tutkia ja keskustella muuttuvat. Kukaties joskus tulevaisuudessa parhaat tieteelliset jurnaalit erotautuvat uudestaan sillä, että ne ilmestyvät myös korkeatasoisina, upeasti taitettuina ja monivärisesti kuvitettuina painotuotteina, joita ei tarvitse lukea ainoastaan päätelaitteelta, virtuaalilaseilla tai hologrammina silmän verkkokalvolta. Samoin kuin tutkimus alati laajenee, muuntuu ja kehittyy, myös sen välittämiseen löydetään uusia, ihmislähtöisiä mutta samalla ihmisyyttä muuttavia ja rikkaita ratkaisuja. Väline on ajassamme tärkeä viesti, mutta sisällöt ratkaisoot musiikkitieteen menestyksen jatkossakin. Hyvää alkanutta vuotta 2019!